

© Copyright by Adam Wielomski
© Copyright for this edition by wydawnictwo von borowiecky,
Radzymin 2013

Współwydawca: Klub Zachowawczo-Monarchistyczny

Żadna część tej książki nie może być powielana ani rozpowszechniana za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych — bez pisemnej zgody autora i wydawcy.

Recenzent: prof. dr hab. Olgierd Cetwiński

Projekt i wykonanie okładki: Empestudio
Korekta: Marta Sieciechowicz

**Książka ukazała się dzięki wsparciu finansowemu
mecenasa Jacka Sińskiego**

WYDAWNICTWO von borowiecky
05-250 Radzymin
ul. Korczaka 9E
tel./fax (0 22) 631 43 93
tel. 0 501 102 977
www.vb.com.pl
e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

ISBN 978-83-60748-37-4

Skład i łamanie: WYDAWNICTWO *von borowiecky*

Druk i oprawa: Drukarnia EFEKT, Warszawa, ul. Lubelska 30/32

Spis treści

Wstęp	7
Część I. Reformacja klasyczna	15
Rozdział I. Średniowiecze i Renesans, a Reformacja	17
I. Rozpad jedności europejskiego dyskursu	17
1. Geografia Reformacji	23
2. Północ i Południe	30
— Burckhardt <i>versus</i> Skinner	30
— Renesans Włoski i Północny	35
— Wpływ Renesansu na kiełkowanie Reformacji	49
Rozdział II. Teologia Reformacji	57
I. Główne idee reformatorów	59
1. „Sola Scriptura”	59
2. „Sola gratia”	70
3. „Sola fide”	81
II. Neo-Reformacja — jansenizm	89
Rozdział III. Eklezjologia ojców Reformacji	95

I. „Prymarnie nieinstytucjonalny” kościół Marcina Lutra	95
II. Protestantckie próby odbudowy kościoła	104
1. Jan Kalwin	104
2. Filip Melanchton	111
3. Heinrich Bullinger i nowy kościół w ZÜRICHU	118
4. Kościół miejski Martina Bucera	121
5. Reformacyjny neo-papalizm Jana Łaskiego	123
6. Rekapitulacja – protestancki neo-katolicyzm	130
Rozdział IV. Nauka ojców Reformacji o państwie	133
I. „Bicz Boży” Marcina Lutra	133
1. „Prymarnie nieinstytucjonalna” nauka o polityce Lutra	133
2. Etap pierwszy: Luter — liberał	137
3. Etap drugi: Luter — etatysta	139
4. Antygregoriańskie <i>der Obrigkeitsstaat</i>	147
II. Eklezjologia i polityka uczniów Lutra	150
1. Filip Melanchton i ewangelicy	150
2. Luteranie angielscy	155
III. Eklezjologia polityczna w Szwajcarii	157
1. Archetyp: państwo–kościół w Genewie	157
2. Zwingli i pomniejsi reformatorzy niemieckojęzyczni	159
IV. Reformowana nauka o państwie — próba rekapitulacji	164
Część II. Druga fala Reformacji	169
Rozdział I. Erastianizm angielski i idea Boskich Praw Królów ..	171
I. Religia a polityka u źródeł anglikanizmu. Erastianizm	171

II. Roztropny erastianizm Richarda Hookera	177
III. Od erastianizmu do monarszej idolatrii	182
IV. Król będący bogiem, czyli Jakub VI/I	190
V. Laicyzacja <i>Boskiego Prawa Królów</i> w XVII wieku	197
1. Thomas Hobbes, czyli erastianista wątpiący	197
2. Robert Filmer i kryzys Boskiego Prawa Królów	207
VI. Erastiańskie źródła rewolucyjnej tyranii	210
Rozdział II. Rewolucja kalwińska	213
I. Luter i Kalwin wobec prawa do oporu	213
II. Program rewolucji światowej: odcinek francuski	220
III. Program rewolucji światowej: odcinek angielski	225
IV. Narodziny prawa do oporu	233
V. W stronę doktryny rewolucyjnej	239
VI. <i>Casus</i> jansenizmu	253
VII. Doktryna triumfującego kalwinizmu w Holandii	257
Rozdział III. Druga Reformacja	269
I. Sekty rewolucyjne	269
II. Niemieccy anabaptyści	276
1. Anabaptyzm a Wojna Chłopska	276
2. Anabaptyzm a Luter	282
3. Typologia drugiej Reformacji	292
4. Szaleństwo i totalność „sola Scriptura”	308
III. Arianie w Rzeczypospolitej	309
1. Arianie a chrześcijaństwo	309
2. Arianizm polski a kalwinizm i anabaptyzm	315
3. Wewnętrzne rozłamy w ruchu ariańskim	319

IV. Levellerzy i diggerzy angielscy	325
1. Radykalizacja purytanizmu	325
2. Levellerzy	326
3. Diggerzy	329
Podsumowanie: rewolucyjny charakter Reformacji	335
I. Dekonstrukcja „Christianitas”	335
1. Rozpad jedności cywilizacyjno-politycznej Europy	335
2. Nacjonalistyczna demagogia niemieckich reformatorów	343
3. Partykularyzmy reformacyjne w innych krajach	347
II. Dekonstrukcja klasycznej epistemologii	350
III. Rozkład wiary religijnej	356
Bibliografia	371
Skorowidz	407